

Verwerkingstaken bij de videoserie *An Introduction to Mimetic Theory*

<https://mimeticmargins.com/2011/03/12/an-introduction-to-mimetic-theory/>

I. Verwerkingstaak bij *Part I – The Spell of the Sacred*

Elk gesloten (religieus) cultureel systeem bestaat uit drie componenten: taboes, rituelen en mythen. Een gesloten cultureel systeem is een systeem dat vooral gericht is op de instandhouding van de *status quo*.

Beantwoord de volgende vragen over *The Spell of the Sacred* op een apart blad:

- 1) Definieer "taboe".
- 2) Definieer "ritueel".
- 3) Definieer "mythe".
- 4) Geef een omschrijving van de "mythologische held".
- 5) Beschrijf op welke manier de drie componenten van religie aanwezig zijn in de omgang van de Dassanech met vrouwen en hun seksualiteit.

II. Verwerkingstaak bij *Part II – The Dance of the Sacred*

Inleiding

Vul de volgende zinnen aan:

Subjecten (personen als onderwerp), objecten (personen als lijdend voorwerp of dingen) en handelingen worden vergoddelijkt of – met een ander woord – *gesacraliseerd* voor zover ze in verband worden gebracht met

Het proces van sacralisering kent twee belangrijke aspecten. Elk gesacraliseerd verschijnsel is taboe voor zover het in verband wordt gebracht met Om het betreffende verschijnsel toch toe te laten op een gecontroleerde manier, organiseren culturen rituelen.

Een bijzonder ritueel is het offer. Het offer..... functioneert als een om de epidemie van te vermijden.

Wat als goddelijk of sacraal wordt beschouwd, heeft met andere woorden een betekenis: enerzijds wordt het gezien als een bron van – wat zeggegd een straf van de god(en) is omdat sommige taboes en rituelen niet zouden zijn gerespecteerd; anderzijds wordt het sacrale gezien als bron van – respect voor taboes en (offer)rituelen zou daartoe leiden.

Beantwoord deze vragen over de sacralisering van diverse fenomenen op een apart blad:

- 1.1 Welk verband is er tussen voedsel en de wereld van het sacrale (begrepen als geweld)?
- 1.2 Op welke manier leeft die sacralisering verder in seculiere (niet-godsdienstige) culturen?
- 1.3 Beschrijf op welke manier voedsel wordt gesacraliseerd in het voorbeeld van het *Tinku*-ritueel.

- 2.1 Welk verband is er tussen seksualiteit en de wereld van het sacrale (begrepen als geweld)?
- 2.2 Op welke manier leeft die sacralisering verder in seculiere (niet-godsdienstige) culturen?
- 2.3 Beschrijf op welke manier seksualiteit wordt gesacraliseerd in het voorbeeld van het *Sagine*-ritueel met *Donga*.

- 3.1 Welk verband is er tussen ziektes, dode (menselijke) lichamen en de wereld van het sacrale (begrepen als geweld)?
- 3.2 Op welke manier leeft die sacralisering verder in seculiere (niet-godsdienstige) culturen?
- 3.3 Beschrijf op welke manier ziekte en dode lichamen worden gesacraliseerd in het voorbeeld van het ritueel omtrent de *Khakhua-Kumu*.
- 3.4 Verklaar het verschil in behandeling tussen een *Khakhua-Kumu* die van de eigen stam komt en de *Khakhua-Kumu* die van een andere stam komt.

- 4.1 Welk verband is er tussen de adolescentieperiode, leidersposities en de wereld van het sacrale (begrepen als geweld)?
- 4.2 Op welke manier leeft die sacralisering verder in seculiere (niet-godsdienstige) culturen?
- 4.3 Definieer "overgangsritueel" (Arnold van Gennep)?
- 4.4 Beschrijf de 3 fases van het overgangsritueel.
- 4.5 Pas de 3 fases van het overgangsritueel toe op het inwijdings-/initiatieritueel *Ulwaluko*.
- 4.6 Pas de 3 fases van het overgangsritueel toe op het "krokodilinsnijding-initiatieritueel".
- 4.7 Leg uit hoe initiatierituelen de "dans van het sacrale" uitvoeren (het samenspel tussen taboe, ritueel en mythe).

- 5.1 Welk verband bestaat er tussen mimetische fenomenen (zoals spiegels, tweelingen en dubbelgangers) en de wereld van het sacrale (begrepen als geweld)?
- 5.2 Op welke manier leeft die sacralisering verder in seculiere (niet-godsdienstige) culturen?
- 5.3 Beschrijf op welke manier tweelingen worden gesacraliseerd in het voorbeeld van offerrituelen bij de Bassa-Komo in Nigeria.
- 5.4 Wie is Masahiro Mori en wat duidt hij aan met het concept *Uncanny Valley*?
- 5.5 Welke 3 soorten akelige dingen bestaan er volgens schrijver Stephen King?
- 5.6 Leg uit wat het verband is tussen de *Uncanny Valley*, Kings beschrijving van *terror* en mimesis.
- 5.7 Geef voorbeelden uit de (Engelse) taal waaruit blijkt dat de ervaring van het (griezelig) mysterieuze ambigu is, en dat het in die zin de ervaring van het sacrale is.

Slot bij dit deel

Beschrijf de manier waarop geweld omtrent bepaalde personen, voorwerpen en handelingen ook aanwezig is in de dierenwereld. Wat is het cruciale onderscheid tussen dieren en mensen wat dat betreft?

III. Verwerkingstaak bij *Part III – The Mythical Reflection of the Ambiguous Sacred*

Inleiding

Vul de volgende zinnen aan:

Mythen karakteriseren het sacrale als een kracht. Enerzijds zou het sacrale verantwoordelijk zijn voor, anderzijds voor Vaak stellen mythen voor als noodzakelijke bemiddeling tussen de twee zijden van het sacrale.

David Leeming schrijft over om te beschrijven – een primordiale toestand in veel scheppingsmythen. Die toestand is gemakkelijk in verband te brengen met, wat menselijke gemeenschappen van oudsher beschouwen als de wereld van het sacrale. Dat is niet toevallig, want

Vandaar dat mythische figuren vaak voorgesteld worden als "wezens van" :

Beantwoord deze vragen over mythen op een apart blad:

- 1.1 Leg uit waarom en hoe de natuur en de vier traditionele natuurelementen (vul aan:,,,) worden gesacraliseerd en aanwezig zijn in mythen. Geef daarbij enkele voorbeelden.
- 1.2 Leg uit waarom en hoe seksualiteit en genderidentiteit worden gesacraliseerd en aanwezig zijn in mythen. Geef daarbij enkele voorbeelden.
- 1.3 Leg uit waarom en hoe (het menselijke contact met) de dierenwereld wordt gesacraliseerd en aanwezig is in mythen. Geef daarbij enkele voorbeelden.
- 1.4 Leg uit hoe rivaliteit en oorlog worden gesacraliseerd en aanwezig zijn in mythen. Geef daarbij enkele voorbeelden.
- 1.5 Leg uit waarom en hoe spiegels, spiegelbeelden, tweelingen en dubbelgangers worden gesacraliseerd en aanwezig zijn in mythen. Geef daarbij enkele voorbeelden.
- 1.6 Op welke manier belichaamt de Romeinse god Janus het sacrale?
- 2.1 Welke 3 basiselementen zijn aanwezig in een mythische cyclus? Leg uit hoe die basiselementen op een parallelle manier ook aanwezig zijn in (overgangs)rituelen.
- 2.2 Geef voorbeelden van scheppingsmythen waaruit blijkt dat de 3 basiselementen van mythische cycli aanwezig zijn in dat soort mythen. Beschrijf daarbij minstens één mythe met een "kosmisch ei" en minstens één mythe met een "wereldouder".
- 2.3 Leg uit op welke manier gesacraliseerde verschijnselen als seksualiteit, adolescentie, leiderschap en sacrificieel kannibalisme aanwezig zijn in scheppingsmythen.
- 2.4 Wat is de overeenkomst tussen de Noorse mythische reus Ymir en de Chinese mythische reus Pan Gu?
- 2.5 Geef een samenvatting van de Babylonische scheppingscyclus Enuma Elisj, een van de oudste verhalencycli ter wereld, en duid aan op welke manier typisch mythische motieven en

gesacraliseerde verschijnselen aanwezig zijn in die cyclus. Wie is Tiamat, en wat is alweer de overeenkomst met mythische figuren als de Noorse Ymir en de Chinese Pan Gu?

- 2.6 Hoe verhouden scheppingsmythen als die omtrent Pan Gu, Ymir en Tiamat zich hoogst waarschijnlijk tegenover offerrituelen?
 - 3.1 Wat is het Brahman in de hindoeïstische mythologie?
 - 3.2 Is het hindoeïsme polytheïstisch? Beargumenteer je antwoord.
 - 3.3 Leg uit: Sanskriet, Veda's en Upanishaden.
 - 3.4 Wie zijn Brahma, Vishnu en Shiva, en hoe worden ze nog genoemd?
 - 3.5 Wat is het doel van het religieuze leven volgens de Upanishaden?
 - 3.6 Wat is een avatar volgens het hindoeïsme?
 - 3.7 Welk statuut heeft Boeddha in het hindoeïsme?
 - 3.8 Geef voorbeelden waaruit blijkt dat een hindoeïstisch mythisch wezen als Shiva en de verhalen omtrent dat wezen de typische aspecten van het sacrale belichamen. Verwijs in je antwoord naar de oorspronkelijke ideeën over Shiva, naar "lingam" en naar "Heer van de Dans".
 - 3.9 Wat staat er telkens centraal in de mythische cyclus van schepping-instandhouding-vernietiging? Wat is z gezegd onontbeerlijk voor die cyclus?
- 4.1 Leg uit waarom water een typisch sacraal verschijnsel is en op welke manier blijkt dat uit mythen en rituelen omtrent water?
- 4.2 Maak een vergelijking tussen volgende "overstromingsverhalen": het Sumerische Gilgamesj-epos met het tot nu toe oudst bekende overstromingsverhaal over Oetnapisjtîm, het Joodse verhaal over Noach, het Perzische (Zoroastrische) verhaal over Yima, het Romeinse verhaal over Deukalion en Pyrrha, het Inca verhaal over Viracocha en een koppel "overlevenden", het Azteekse verhaal over "de Oude" en een "uitverkoren man".
- 4.3 Wat hebben alle overstromingsverhalen met elkaar gemeen aangaande de zogenaamde reden voor die overstromingen?
- 4.4 Wat betekent het woord "apocalyps" etymologisch gezien?
- 4.5 Wat is het voornaamste onderscheid tussen overstromingsverhalen en apocalyptische verhalen? Wat hebben ze met elkaar gemeen?
- 4.6 Welk natuurelement is meer aanwezig in apocalyptische verhalen dan in overstromingsverhalen?
- 4.7 Wie zijn Ahura Mazda en Ahriman in de Perzische, Zoroastrische mythologie?
- 4.8 Geef een samenvatting van de Noorse mythen aangaande Ragnarok, niet door elk detail van de verhalen te vertellen, maar door de typische structurelementen van mythische cycli te vermelden.
- 4.9 Geef twee, elkaar aanvullende redenen die verklaren waarom er zoveel gelijkenissen bestaan tussen oude culturen van over de hele wereld, zowel aangaande hun verhalen als aangaande hun opvattingen en gebruiken.
- 4.10 Wat wordt telkens weer als een noodzakelijk gegeven voorgesteld in mythen over "een nieuwe schepping"?
- 5.1 Het concept van "de drievoudige godin" duidt op gelijkenissen tussen verhalen over ambigue godinnen van over heel de wereld. Robert Graves maakt daarvan een typologie in *The White Goddess*, een baanbrekend werk over mythen.

Beschrijf de drie typen van "de godin" die Graves onderscheidt.

- 5.2 Archeologe Marija Gimbutas heeft de typologie van Graves op een vrouwvriendelijke manier herwerkt. Beschrijf de drie mogelijke basiskenmerken van godinnen en van mythen over godinnen die zij voor het voetlicht brengt.
- 5.3 Met welke driedelige cyclus worden godinnen als Gaia, Demeter, Tiamat, Cipactli, Anahita (Anaitis), Persephone en Isis geassocieerd? Noem voor elk van die godinnen de cultuur waaruit ze afkomstig zijn.
- 5.4 Op welke twee manieren geven culturen vaak godinnen weer die met verval, chaos en dood worden geassocieerd? Beschrijf Hekate als voorbeeld daarbij.
- 5.5 Waarmee worden godinnen die culturen in verband brengen met verval, chaos en dood nog geassocieerd? Wie zijn de Moirai en de Nornen in die context?
- 5.6 Hoe worden godinnen die culturen associëren met wedergeboorte, regeneratie en seksualiteit vaak afgebeeld?
- 5.7 Geef een samenvatting van de Griekse mythe over Korè/Persephone.
Duid aan op welke manier die mythe godinnen een ambigu karakter geeft en in verband brengt met een driedelige cyclus.
- 5.8 Geef een samenvatting van de Hawaïaanse mythe over Pele.
Duid aan op welke manier die mythe godinnen een ambigu karakter geeft en in verband brengt met een driedelige cyclus.
- 5.9 Duid aan op welke manier de evolutie van het Russische verhaal over Baba Jaga het vrouwelijke sacrale wezen een ambigu karakter geeft. Wat heeft Baba Jaga in dat verband gemeen met de Griekse godin Medusa, een van drie zogenaamde monsterachtige Gorgonen?
- 5.10 Waarom worden heksen zoals Baba Jaga doorgaans als monsters beschouwd?
- 5.11 Geef een samenvatting van de Noord-Amerikaanse mythe over de Maïsmoeder. Wat heeft de Maïsmoeder gemeen met sacrale figuren uit andere culturen zoals Pan Gu, Ymir en Tiamat (zie hoger)?
- 5.12 Geef een samenvatting van de Grieks-Romeinse mythe over Adonis zoals die wordt verteld in *Metamorfosen* van de Romeinse dichter Ovidius (43 BCE – 18 CE). Hoe wordt een alweer driedelige cyclus gesymboliseerd in dat verhaal?
- 5.13 Geef een samenvatting van de Noorse mythe over Odin, Baldr en Loki.
- 5.14 Wat staat er alweer – zoals bij veel scheppingsmythen, overstromingsverhalen en "apocalyptische" verhalen – centraal in mythen over goden en godinnen die een cyclisch proces van sterven en wedergeboorte weergeven?
- 6.1 Volgens Joseph Campbell kent elke cultuur heldenverhalen die eigenlijk uitdrukking geven aan de psychosociale ontwikkeling van elke mens. Die heldenverhalen kennen dan ook een universele structuur of, anders geformuleerd, een *transcultureel* patroon. Een volledige heldencyclus bevat volgens Campbell telkens 3 basiselementen, onderverdeeld in een totaal van 17 stappen. De drie basiselementen zijn doorgaans gemakkelijk te onderscheiden in heldenverhalen. De aanwezigheid van elk van de 17 onderverdelingen in afzonderlijke verhalen is minder evident.
Welke benaming geeft Joseph Campbell nog aan het verhaal over de zogenaamde "reis van de held" – *The Hero's Journey*? Leg uit waarom.
- 6.2 Beschrijf de 3 basiselementen van de reis van de held en hun onderverdelingen.
- 6.3 Geef een beschrijving van de twee types van helden(daden) volgens Joseph Campbell.
- 6.4 Beschrijf de parallellen tussen het patroon van de heldenmythe en het patroon van het initiatieritueel. Wat staat er telkens centraal bij die patronen?
- 6.5 Wat is de voornaamste functie van de heldenmythe?

- 6.6 Duid aan op welke manier de 3 basiselementen van de mythische cyclus (zie hoger) aanwezig zijn in de Griekse helden-/scheppingsmythe over Prometheus.
- 6.7 Geef twee voorbeelden uit de wereldliteratuur waarin het mythisch archetype Prometheus verder wordt uitgewerkt.
- 6.8 In de lijn van Joseph Campbell en veel andere onderzoekers geeft René Girard een samenvatting van de 3 basiselementen in traditionele mythische cycli en in rituelen met een lange geschiedenis. Geef die samenvatting.
- 6.9 Leg volgende bewering uit: "Heldenmythen behoren tot verhalen die (rituele) offers ondersteunen en rechtvaardigen."

IV. Verwerkingstaak bij *Part IV – The Origin and Evolution of Cultural Facts Explained*

- 1.1 Welke dieren vooral worden bestudeerd om het onderscheid te bepalen tussen het dierenrijk en de mensenwereld – tussen de wereld van de natuur en de wereld van de cultuur?
- 1.2 Geef 4 vaak voorkomende situaties en ervaringen van geweld bij chimpansees. Waardoor wordt het geweld soms nog versterkt?
 - 1.1 Wat zijn mensen beginnen te doen aangaande geweld dat niet door hun biologisch naaste verwanten wordt gedaan?
 - 1.2 Waaruit zijn, in de lijn van de vaststelling omtrent geweld als antwoord op de vorige vraag, (religieus) culturele overtuigingen en praktijken ontstaan? Waaruit zijn ze, in het licht daarvan, zeker niet ontstaan? Leg dat uit aan de hand van een analogie met elektriciteit.
 - 1.3 Geef voorbeelden uit de videoserie die de basishypothese aangaande het ontstaan van (religieus) culturele overtuigingen en praktijken ondersteunen. Doe dat door voor elk van de 4 vaak voorkomende situaties van geweld bij chimpansees een parallel aan te duiden met een cultureel gebruik bij een bepaalde menselijke gemeenschap.
 - 1.4 Formuleer de cruciale onderzoeksvraag met betrekking tot het ontstaan van de vroegste (religieus) culturele overtuigingen en gebruiken.
 - 1.5 Welk waarneembaar gebeuren transformeert een gewelddadige crisis bij een groep apen in een situatie van hernieuwde orde en vrede?
 - 1.6 Wat veronderstelt René Girard aangaande het gebeuren uit de vorige vraag met betrekking tot primitieve menselijke gemeenschappen? Wat wordt verklaard door die hypothese?
 - 1.7 Waarom kan de hypothese van René Girard aangaande het ontstaan en de evolutie van (religieuze) cultuur een "mimetische theorie" worden genoemd?
- 2.1 Welk besluit trekt etholoog Victoria Horner uit haar experiment met twee dozen (een ondoorzichtige en een doorzichtige) als het gaat over het onderscheid tussen apen en mensen aangaande mimetische activiteiten.
- 2.2 Wat zijn spiegelneuronen? Waar, wanneer, hoe en door wie zijn ze ontdekt?
- 2.3 Welke rol spelen spiegelneuronen en imitatieve processen in het leven van de mens, zowel in de psychosociale ontwikkeling als in de culturele evolutie vanaf de prehistorie (zie neuroloog Vilayanur Ramachandran hierover).
- 3.1 Welke vorm van mimese leidt soms tot geweld? Onder welke specifieke voorwaarden kan die vorm van mimesis tot geweld leiden?
- 3.2 Wat heeft René Girard ontdekt door de grote werken uit de wereldliteratuur te lezen?
- 3.3 Op welke manier wordt een medemens tegelijk model en obstakel/rivaal?
- 3.4 Wat bepaalt of een conflict "mimetisch" kan worden genoemd?
- 3.5 Welk onderscheid bestaat er tussen de mens en dieren die nauw verwant zijn aan de mens enerzijds, en minder aan de mens verwante zoogdieren anderzijds betreffende mimetische conflicten?
- 3.6 Wat heeft antropoloog David Watts met zijn team onderzocht in Ngogo, Oeganda?
- 3.7 Waarom vindt David Watts het interessant om mensen met chimpansees te vergelijken?
- 3.8 Waaraan dreigt de groep chimpansees in Ngogo ten onder te gaan volgens de onderzoekers? Welke parallellen kunnen met René Girard worden verondersteld tussen dat soort groepen apen en groter wordende prehistorische mensengroepen?

- 4.1 Welk idee over de redenen waarom chimpansees jagen wordt door onderzoeker John Mitani naar het rijk der fabelen verwezen?
- 4.2 Waarom jagen chimpansees dan wel?
- 4.3 Welke vorm van mimesis kan een groep mensen verdelen (in een strijd van "allen tegen allen")? Welke vorm van mimesis kan een groep mensen daarna opnieuw verenigen (in een strijd van "allen tegen één")?
- 4.4 Op welke twee manieren zie je die tweede vorm van mimesis uit de vorige vraag aan het werk bij de Ngogo-chimpansees? Beschrijf daarbij wat er is gebeurd met een chimpanseemannetje dat de onderzoekers *Grapelli* hebben genoemd. Welke verklaring biedt David Watts voor die gebeurtenis?
- 4.5 Welke associaties zijn prehistorische mensengroepen volgens René Girard beginnen te maken die niet door naaste verwanten van de mens (andere primaten) worden gemaakt omtrent slachtoffers van groepsgeweld? Welke gevolgen heeft dat voor de manier waarop geweld vanaf een bepaald ogenblik wordt ervaren door mensen (en gaandeweg alles wat in verband wordt gebracht met geweld)? Hoe dienen offerrituelen in het licht daarvan begrepen te worden?
- 4.6 Leg uit: "De menselijke (religieuze) cultuur is geboren en verder geëvolueerd uit een moord en een leugen. In de loop der tijden zijn de associaties die daaruit zijn gegroeid doorgegeven van culturen die aan het verdwijnen waren aan culturen die zich begonnen te vormen en die soms nu nog bestaan."

V. Verwerkingstaak bij *Part V – The Gospel Revelation of the Mythical Lie*

- 1.1 Geef de essentiële kenmerken van het traditionele religieuze verhaal/de traditionele mythe.
 - 1.2 Geef een samenvatting van het verhaal over Oedipus volgens Sophocles (496-406 BCE) en maak daarbij duidelijk op welke manier het een voorbeeld is van de traditionele mythe.
 - 1.3 Beschrijf het mythische beeld over god, het mythische (slacht)offer en de mythische vrede.
- 2.1 Op welke manier is de Oedipusmythe een weergave van het zondebokmechanisme? Portretteert die mythe Oedipus als een zondebok?
 - 2.2 Volgens aantoonbaar foute interpretaties van het christelijke verhaal is de God van Jezus Christus het toppunt van een narcistische sadomasochistische, mythische godheid. Geef de essentie van die foute interpretaties.
 - 2.3 Geef de belangrijkste overeenkomsten tussen "mythe" en "evangelie" door het evangelie te vergelijken met een schoolvoorbeeld van een mythe, namelijk de Oedipusmythe.
 - 2.4 René Girard wijst op het cruciale verschil tussen "mythe" en "evangelie". Wat is dat verschil?
 - 2.5 De tegenstanders van Jezus trachten hem te verleiden tot een mimetische, gewelddadige rivaliteit over macht tussen "dubbels". Leg uit hoe ze dat doen. Op welke manier reageert Jezus? Van welke dynamiek blijkt hij meer en meer de belichaming te zijn? Leg uit.
 - 2.6 Welke twee, elkaar gelijkwaardige geboden vatten volgens Jezus de kern van de Joodse geschriften? Hoe geeft hij dat inzicht vorm in zijn houding tegenover wetten, in het bijzonder de wet over de sabbat?
 - 2.7 Waarom vernietigt Jezus het bestaande systeem niet om zijn eigen wetten te stellen?
 - 2.8 Leg uit op welke manier Jezus zijn uitspraak dat hij "geen vrede, maar een zwaard" brengt, samenhangt met zijn uitspraak dat hij "een andere vrede dan de vrede van deze wereld" brengt.
 - 2.9 Waarvoor staat "de duivel" (satan) in het Nieuwe Testament? Beargumenteer je antwoord door expliciet naar teksten uit het Nieuwe Testament te verwijzen.
 - 2.10 Wie eist het offer van Jezus en op welke manier wordt er getracht om dat offer te rechtvaardigen? Hoe verhoudt de God waarin Jezus gelooft zich tot die eis en die rechtvaardiging? Is die God dan nog een "mythische god"? Waarom (niet)?
 - 2.11 Naast een openbaring van de realiteit die God zou zijn en vooral ook van wie God niet is, openbaren de nieuwtestamentische geschriften de waarheid omtrent de mens en de menselijke cultuur. Leg uit hoe ze dat doen.
 - 2.12 Wat bedoelt Jezus als hij zegt: "Mijn koningschap is niet van deze wereld."
 - 2.13 In welke zin vertegenwoordigt de joods-christelijke traditie een radicaal atheïsme? Welke "god" treedt af dankzij de christelijke traditie volgens de Sloveense atheïstische filosoof Slavoj Žižek? Waarom beschouwt Žižek stalinisten, communisten en sommige darwinisten niet als authentieke atheïsten?
 - 2.14 Welk beeld over God wordt geopenbaard door het christelijke verhaal (waarop onder andere Dietrich Bonhoeffer, René Girard en James Alison hebben gewezen)?
 - 2.15 Wat openbaart de joods-christelijke traditie over geweld en mythen?
 - 2.16 Wat bedoelt Jezus als hij, vlak voor zijn dood, zegt: "Het is volbracht."?
 - 2.17 In welke zin is Jezus "het Lam Gods, dat wegneemt de zonden van de wereld"?
 - 2.18 Leg uit wat er "sterft" aan het kruis en wat er blijft "leven" op het kruis als Jezus "de geest geeft".
 - 2.19 Wat is het verschil tussen de eucharistie en traditionele offerrituelen?

Epilooq

Leg uit op welke manier de joods-christelijke invloed op de wereld enerzijds kan uitmonden in "Apocalyps" en anderzijds in "Rijk Gods". Verduidelijk wat die termen betekenen in het licht van de nieuwtestamentische geschriften. Doe dat met behulp van het verhaal over Malèna (film van Giuseppe Tornatore, 2000) en het verhaal over Jezus zijn ontmoeting met een overspelige vrouw (in Johannes 8, 1-11). Op welke manier "redt" Jezus en is de genade die hij belichaamt "almachtig"?